

"1821-1829: Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ" ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟΥ "ΤΑΞΙΝΟΜΟΥΜΕ"

Μπάλας Κων/νος
Φιλολόγος - Επιμορφωτής ΤΠΕ
kmpalas@sch.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η προτεινόμενη διδακτική δραστηριότητα αφορά στη διδασκαλία της Ελληνικής Επανάστασης του '21 στην Γ' Γυμνασίου με αξιοποίηση του εκπαιδευτικού διερευνητικού λογισμικού "ΤΑΞΙΝΟΜΟΥΜΕ". Θέμα της δραστηριότητας είναι: "1821-1829: Ο Αγώνας της Ανεξαρτησίας". Οι μαθητές θα προσδιορίσουν τις σημαντικότερες χερσαίες και ναυτικές επιχειρήσεις των ετών 1821-1829, τους στρατιωτικούς ηγέτες που πρωταγωνίστησαν σ' αυτές, την έκβαση των επιμέρους φάσεων της επανάστασης (α' φάση: 1821-1823, β' φάση: 1823-1825, γ' φάση: 1825-1829), την εσωτερική πολιτική κατάσταση και τέλος την στάση των ευρωπαϊκών δυνάμεων προκειμένου να δικαιολογήσουν την εξέλιξη του Αγώνα του '21 από την αρχική επικράτηση και επιτυχία στην κάμψη και στην εξάρτηση από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Για την υλοποίηση της παραπάνω δραστηριότητας αξιοποιείται το λογισμικό "ΤΑΞΙΝΟΜΟΥΜΕ", το οποίο παρέχει τη δυνατότητα δημιουργίας μιας απλής βάσης δεδομένων με γεγονότα γενικώς γνωστά στους μαθητές, πράγμα που καθιστά ευκολότερη την προσέγγισή τους, ενώ ενισχύει την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών, αφού με τη χρήση του συγκεκριμένου λογισμικού το μάθημα ξεφεύγει από τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Επανάσταση του '21, διερευνητικό λογισμικό ΤΑΞΙΝΟΜΟΥΜΕ, ενεργητική συμμετοχή μαθητών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η βασική ιδέα που διέπει το σενάριο είναι να παρακολουθήσουν οι μαθητές την εξέλιξη του Αγώνα του '21 από την αρχική επικράτηση και επιτυχία στην κάμψη και στην εξάρτηση από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις. Αν και πρόκειται για γεγονότα γνωστά στους μαθητές από τη σχολική ιστορία προηγούμενων τάξεων, παρατηρείται ότι συνήθως οι μαθητές αντιλαμβάνονται τα γεγονότα αυτά κυρίως στην ηρωική τους διάσταση αγνοώντας ή παραγνωρίζοντας άλλες πτυχές τους. Για την υλοποίηση της δραστηριότητας αξιοποιείται το εκπαιδευτικό διερευνητικό λογισμικό "Ταξινομούμε" που προάγει την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών στη διδακτική διαδικασία. Εγκαταλείπεται η παραδοσιακή δασκαλοκεντρική διδασκαλία της προφορικής μετάδοσης ιστορικών γνώσεων από το διδάσκοντα-αποκλειστικό πομπό της γνώσης προς τους μαθητές-παθητικούς δέκτες και υιοθετείται μια οργάνωση διδασκαλίας που επιβάλλει στο διδάσκοντα έναν λιγότερο ενεργητικό ρόλο, το ρόλο του διαμεσολαβητή και διευκολυντή της διδακτικής διαδικασίας, ενώ επιτρέπει στο μαθητή ελεύθερη και

δημιουργική δραστηριότητα που αφήνει περιθώρια για προσωπική εμπλοκή και ανάπτυξη πρωτοβουλιών (τι είδους πληροφορία χρειάζομαι, πώς θα την καταχωρίσω, πώς θα την επεξεργαστώ για να πάρω απαντήσεις ...)

ΜΑΘΗΜΑ

Ιστορία Νεότερη και Σύγχρονη

ΤΑΞΗ

Γ΄ Γυμνασίου

ΣΤΟΧΟΙ

Επιδιώκεται οι μαθητές:

ως προς το γνωστικό αντικείμενο

- να επισημάνουν τις σημαντικότερες χερσαίες και ναυτικές επιχειρήσεις των ετών 1821-1829 και την έκβασή τους
- να αξιολογήσουν τη συνεισφορά των πρωταγωνιστών της Επανάστασης στον Αγώνα
- να προσδιορίσουν τους λόγους της επικράτησης της Επανάστασης την περίοδο 1821-1823 αλλά και της κάμψης και της τελικής εξάρτησής της από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις την περίοδο 1823-1829

ως προς τη χρήση των σύγχρονων τεχνολογιών

- να γνωρίσουν μια απλή βάση δεδομένων· συγκεκριμένα τη μορφή της (πίνακας), τις βασικές έννοιες (πεδίο, εγγραφή, τύπος δεδομένων κλπ.)
- να ασκηθούν σε βασικές εργασίες εισαγωγής, οργάνωσης, αποθήκευσης και ανάκτησης δεδομένων στη βάση
- να κατανοήσουν τη λειτουργία υπολογιστικών εργαλείων για τη διατύπωση ερωτήσεων που αξιοποιεί τη διατιθέμενη πληροφορία
- να αξιοποιήσουν στην επεξεργασία των δεδομένων συμβολικές αναπαραστάσεις (διαγράμματα Venn)

ως προς τη μαθησιακή διαδικασία

- να αναπτύσσουν στρατηγικές για την αντιμετώπιση ενός προβλήματος (διερεύνηση)
 - να αναλύουν ένα πρόβλημα στα συστατικά του, να αντιμετωπίζουν το καθένα από αυτά ξεχωριστά και να συνθέτουν τις επιμέρους λύσεις σε ένα ενιαίο όλο
 - να συλλέγουν πληροφορίες και να αποφασίζουν τρόπους κωδικοποίησής τους σε πίνακα
 - να διατυπώνουν ερωτήματα που αφορούν στα δεδομένα τους και γενικά να αξιοποιούν τη διατιθέμενη πληροφορία προκειμένου να πάρουν απαντήσεις
 - να διατυπώνουν και να ελέγχουν υποθέσεις με χρήση συμβολικών αναπαραστάσεων
 - να εξάγουν συμπεράσματα για το σύνολο ή μέρος των δεδομένων και να λαμβάνουν αποφάσεις

- να καλλιεργήσουν τις εκφραστικές τους δεξιότητες στον προφορικό αλλά και στο γραπτό λόγο και να επικοινωνούν μεταξύ τους οικοδομώντας κώδικες επικοινωνίας ώστε να γίνονται αντιληπτοί από τους άλλους
- να συνεργάζονται μεταξύ τους για την επίτευξη ενός κοινού στόχου, αναπτύσσοντας προσωπική και συλλογική ευθύνη ως μέλη μιας ομάδας και διαπιστώνοντας τελικά την αποτελεσματικότητα της συμμετοχικής εργασίας

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΜΑΘΗΣΗΣ

Η Ιστορία ως επιστήμη είναι αφήγηση συμβάντων που καλύπτει όλο το φάσμα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και αποσκοπεί στη γνώση και κατανόηση του ανθρώπινου παρελθόντος.

Με τη διδασκαλία της Ιστορίας ο μαθητής οδηγείται να κατανοήσει ότι η κοινωνία (τοπική, εθνική, παγκόσμια), στην οποία ζει και θα δράσει, διαμορφώθηκε από τη δράση των ανθρώπων. Ως γενικός σκοπός της διδασκαλίας της Ιστορίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ορίζεται "η καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης των μαθητών". Η ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης αφορά την κατανόηση των ιστορικών γεγονότων μέσα από την εξέταση αιτίων και αποτελεσμάτων¹ οι μαθητές δηλ. πρέπει να είναι σε θέση να επισημαίνουν τη σχέση αιτίου-αποτελέσματος και να διασυνδέουν τα επιμέρους γεγονότα, ώστε να άγονται σε ανασύνθεση, κατανόηση και ερμηνεία της συνολικής ανθρώπινης δράσης (Ιωάννου, χ.χ.). Η καλλιέργεια ιστορικής συνείδησης αφορά την κατανόηση της συμπεριφοράς του ανθρώπου σε συγκεκριμένες καταστάσεις και τη διαμόρφωση αξιών και στάσεων που οδηγούν στην εκδήλωση υπεύθυνης συμπεριφοράς στο παρόν και το μέλλον¹ οι μαθητές δηλ. πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι το παρόν είναι αποτέλεσμα της δράσης του ανθρώπου στο παρελθόν μέσα στις επικρατούσες κάθε φορά ιδιαίτερες συνθήκες και ότι από τη δική τους δράση εξαρτάται ή έκβαση του μέλλοντος (Μαρκιανός, 1984).

Το προτεινόμενο σενάριο αφορά στη διδασκαλία της Ελληνικής Επανάστασης (1821-1829) στη Γ' Γυμνασίου με αξιοποίηση του εκπαιδευτικού διερευνητικού λογισμικού "Ταξινομούμε". Η διερευνητική μέθοδος διδασκαλίας που υποστηρίζει το σενάριο και το εκπαιδευτικό λογισμικό, καθώς επιτρέπει την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών στη διδακτική διαδικασία, ανταποκρίνεται στο γενικό σκοπό του μαθήματος της Ιστορίας και συμβάλλει στην επίτευξη πολλών από τους σκοπούς της διδασκαλίας της Ιστορίας στο Γυμνάσιο· ειδικότερα μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές ώστε:

- Να εντοπίζουν κατά τη μελέτη των ιστορικών γεγονότων αίτια και αποτελέσματα
- Να συγκρίνουν ιστορικά γεγονότα και να εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές
- Να αναλύουν ένα γεγονός και να διαπιστώνουν τις σχέσεις που διέπουν τα επιμέρους στοιχεία
- Να κατανοούν την έννοια του χώρου και του χρόνου και να εντάσσουν τα γεγονότα στο χωροχρονικό τους πλαίσιο
- Να επιλέγουν και να συνθέτουν πληροφορίες σε ενιαίο σύνολο
- Να προσεγγίζουν τα ιστορικά γεγονότα χωρίς άκριτη αποδοχή των ιστορικών ερμηνειών, απόψεων κλπ.¹

Η επίτευξη των παραπάνω διδακτικών σκοπών προϋποθέτει την υπέρβαση κάποιων μαθησιακών δυσκολιών που εκ των πραγμάτων αντιμετωπίζουν οι μαθητές κατά την προσέγγιση της ιστορικής γνώσης. Αυτές οι μαθησιακές δυσκολίες εντοπίζονται στα παρακάτω:

- Ο γενικός σκοπός της ανάπτυξης της ιστορικής σκέψης των μαθητών, που θα απομακρύνει το ενδεχόμενο της στείρας απομνημόνευσης και αναπαραγωγής της Ιστορίας από μέρους τους και θα τους καταστήσει ικανούς να ερμηνεύουν τα ιστορικά γεγονότα, θεωρείται ιδιαίτερα δύσκολος, κυρίως για τις τάξεις του Γυμνασίου
- Οι μαθητές δυσκολεύονται να κατανοήσουν τις έννοιες του ιστορικού χρόνου (αφού ο ιστορικός χρόνος απέχει πολύ από το βιωμένο χρόνο των μαθητών) και της μεταβολής
- Ο τρόπος γραφής της σχολικής ιστορίας συχνά αποδίδει, μέσα από ένα πυκνό ύφος, μια χωρίς νόημα παράθεση ονομάτων, χρονολογιών και στρατιωτικών γεγονότων, ενισχύοντας έτσι την έλλειψη ενδιαφέροντος και το αίσθημα ανίας
- Η διάρθρωση των περιεχομένων των σχολικών εγχειριδίων ενισχύει την αποσπασματικότητα της γνώσης
- Η διδακτική μεθοδολογία χαρακτηρίζεται από την εμμονή των δασκάλων σε μεθόδους παραδοσιακές, όπως π.χ. η αφήγηση, ο κατευθυνόμενος διάλογος, η υπαγόρευση σημειώσεων κλπ. και κατά συνέπεια από την απουσία ενεργητικής, συνεργατικής και ερευνητικής μάθησης.

(Μαυροσκούφης, 1999)

Από την εφαρμογή του προτεινόμενου σεναρίου αναμένεται να προκύψουν μαθησιακές διαδικασίες που θα υπερβαίνουν τις προαναφερθείσες μαθησιακές δυσκολίες. Συγκεκριμένα:

- Για την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης των μαθητών, της δυνατότητάς τους να εξηγούν και να ερμηνεύουν τα ιστορικά γεγονότα, η επιλογή των ομαδοποιήσεων αλλά και της συμπλήρωσης νέων πεδίων από τους ίδιους τους μαθητές θα λειτουργήσει προσθετικά στην κινητοποίηση των νοητικών τους διεργασιών για τη διεξαγωγή συγκρίσεων και κρίσεων, επαγωγικών κυρίως αλλά και παραγωγικών.
- Για την ουσιαστική κατανόηση από μέρους των μαθητών του ιστορικού χρόνου η ίδια η δομή της βάσης δεδομένων με τη μορφή πίνακα προσφέρεται ως "χρονολογικός άξονας" όπου τοποθετούνται τα γεγονότα και υπογραμμίζονται οι μεταξύ τους συνάψεις. Επιπλέον, παρέχεται με το "Γαξινόμουμε" η δυνατότητα ομαδοποιήσεων των πεδίων που έχουν χρονικές ενδείξεις με άλλα που περιλαμβάνουν συναρτώμενες με το χρόνο ενδείξεις του "γεωγραφικού, σημασιολογικού και ανθρώπινου χώρου". Με τον τρόπο αυτό ο χρόνος γίνεται ιστορικός.
- Η παράθεση χρονολογιών, ονομάτων και άλλων λεπτομερειακών στοιχείων δεν είναι αντικείμενο μάθησης σε αυτή τη διαδικασία όπου η ουσία βρίσκεται στην καλλιέργεια και ενεργοποίηση της κριτικής σκέψης των μαθητών. Ο ρόλος της παράθεσης όλων αυτών των στοιχείων αποσκοπεί κυρίως στο να δοθεί μια χρονική συνέχεια στην εικόνα της εξέλιξης του Αγώνα.
- Η αποσπασματικότητα της γνώσης αποφεύγεται, καθώς οι μαθητές έχουν μπροστά τους μια συνεχή ιστορική εξέλιξη, στην οποία μπορούν να επέμβουν προσθέτοντας νέα στοιχεία που θα διασαφηνίζουν τα ήδη υπάρχοντα ή θα αποτελούν βαθύτερη διερεύνηση του θέματος.

- Η μαθησιακή διαδικασία βασίζεται στην ενεργητική συμμετοχή των μαθητών που ενισχύει το ενδιαφέρον για το εξεταζόμενο θέμα και προσφέρει ποικίλες επικοινωνιακές δυνατότητες στους μαθητές, τόσο μεταξύ τους όσο και με τον καθηγητή.

Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Η επίτευξη των μαθησιακών στόχων που ορίζονται από το προτεινόμενο σενάριο και το αξιοποιούμενο λογισμικό επιβάλλουν την εφαρμογή από το δάσκαλο ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας και εναλλακτικών μορφών οργάνωσης της τάξης και επικοινωνίας με τους μαθητές. Προτείνεται λοιπόν η αξιοποίηση της διερευνητικής μεθόδου, δηλαδή μιας διαδικασίας επίλυσης ενός προβλήματος. Η ανάγκη επίλυσης ενός προβλήματος προκύπτει από την ύπαρξη ενός εμποδίου, στην προσπάθεια να πετύχουμε ένα συγκεκριμένο σκοπό. Σε μια τέτοια περίπτωση χρειάζεται να επινοήσουμε μία μέθοδο, ώστε να ξεπεράσουμε το εμπόδιο και να πετύχουμε το στόχο μας. Το εμπόδιο είναι το πρόβλημα και η εφαρμογή της μεθόδου αποτελεί την επίλυση του προβλήματος. Η διδακτική διαδικασία, στην περίπτωση αυτή, αρχίζει με τον εντοπισμό των προβληματικών καταστάσεων που προκαλούν αμφιβολία, αβεβαιότητα και "σύγκρουση", συνεχίζεται με διαδικασίες συλλογής δεδομένων, επεξεργασίας στοιχείων και διατύπωσης υποθέσεων, έλεγχο των υποθέσεων και διατύπωση προτάσεων που απαντούν στο πρόβλημα. Το σημαντικότερο αποτέλεσμα στις στρατηγικές διερεύνησης είναι ότι ο μαθητής οδηγείται να ανακαλύψει μόνος του κάτι που είναι νέο για τον ίδιο, έχοντας βεβαίως και την καθοδήγηση του δασκάλου. Ο δάσκαλος επίσης οφείλει να εξασφαλίσει για τους μαθητές ίσες ευκαιρίες συμμετοχής στη διαδικασία της μάθησης και να συμβάλει στην ανάπτυξη της αυτονομίας τους.

Στην προτεινόμενη δραστηριότητα οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες των τριών (3) ατόμων. Για να εξασφαλιστεί η στήριξη και ενεργός συμμετοχή των αδύνατων μαθητών, που συνήθως παραμένουν στην παραδοσιακή τάξη απομονωμένοι, συνιστάται η δημιουργία ανομοιογενών ομάδων με επιλογή των μαθητών από το δάσκαλο, ο οποίος, στο βαθμό που αυτό είναι δυνατόν, λαμβάνει υπόψη του και τις προτιμήσεις των μαθητών, όπως αυτές αποτυπώνονται με τη βοήθεια του κοινωνιογράμματος. Προβλέπονται ρόλοι διαφορετικοί και εναλλασσόμενοι: του εκπροσώπου της ομάδας για την επικοινωνία με τον διδάσκοντα και τις άλλες ομάδες, του γραμματέα για την καταγραφή των παρατηρήσεων των μελών της ομάδας στη διάρκεια της διερεύνησης και του χειριστή του Η/Υ.

Η διδακτική διαδικασία προβλέπεται να ολοκληρωθεί σε 5 φάσεις

- Φάση 1^η: Το πρόβλημα – Οι απαιτούμενες πληροφορίες (2 ώρες)

Στη φάση αυτή ο δάσκαλος γνωστοποιεί στους μαθητές το αντικείμενο της δραστηριότητας: *"Να προσδιορίσετε τους παράγοντες που καθόρισαν την εξέλιξη του Αγώνα του '21"*

Ως μέσο για τη μελέτη αυτή ο δάσκαλος προτείνει στους μαθητές τη χρήση μιας ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων, του "Ταξινομούμε", παρουσιάζει και περιγράφει με συντομία τα δομικά της στοιχεία (Ψηφίδες: Επεξεργαστής Βάσεων, Ερώτηση, Σύνολο) και ξεκινά μια συζήτηση σχετικά με το τι είδους πληροφορίες χρειάζεται να έχουν στη διάθεσή τους. Οι μαθητές μέσα από τη συζήτηση αυτή πρέπει να κατανοήσουν ότι είναι αναγκαίο να προσδιορίσουν τις σημαντικότερες χερσαίες και ναυτικές

επιχειρήσεις των ετών 1821-1829, τους στρατιωτικούς ηγέτες, Έλληνες και Τούρκους, που πρωταγωνίστησαν σε αυτές, την έκβαση των επιμέρους φάσεων της Επανάστασης (α' φάση: 1821-1823, β' φάση: 1823-1825, γ' φάση: 1825-1829), την εσωτερική πολιτική κατάσταση και τη στάση των ευρωπαϊκών δυνάμεων.

Οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες των 3 ατόμων και καταγράφουν τι είδους πληροφορίες χρειάζεται συγκεντρωθούν. Η κάθε ομάδα συνεισφέρει τις ιδέες της στην κοινή συζήτηση της τάξης αιτιολογώντας τις επιλογές της. Η συνεισφορά του διδάσκοντος στη συζήτηση αυτή (τι πληροφορία θέλουμε, γιατί την θέλουμε κλπ.) είναι κρίσιμη, ωστόσο θα πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια να μην "υπαγορευτούν" οι απαντήσεις, αλλά να προκύψουν μέσα από τη συζήτηση μεταξύ των μαθητών. Ενθαρρύνει τον προβληματισμό των μαθητών και κάνει προτάσεις όταν αντιλαμβάνεται ότι έχουν δυσκολία να οδηγηθούν στα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα.

- Φάση 2^η: Συλλογή, εισαγωγή και οργάνωση δεδομένων στη βάση (3 ώρες)

Οι μαθητές κατά ομάδες αναλαμβάνουν να αναζητήσουν στοιχεία τα οποία να ανταποκρίνονται στο είδος των πληροφοριών που προσδιορίστηκε στην προηγούμενη φάση. Προς την κατεύθυνση αυτή μπορούν να αξιοποιήσουν το Διαδίκτυο και συγκεκριμένα τη διεύθυνση www.fhw.gr/chronos/12/gr/index.html στην οποία τα γεγονότα της Επανάστασης ταξινομούνται κατά έτος.

Η συμβολή των μαθητών σ' αυτή τη φάση είναι σημαντική. Η αναζήτηση και επιλογή των στοιχείων συνιστά μια διαδικασία που αναδεικνύει-ενισχύει την ανάγκη για ανταλλαγή απόψεων και επικοινωνία μέσα στην ομάδα. Η μάθηση προσλαμβάνει έτσι χαρακτήρα διερευνητικό, συνεργατικό και ενεργητικό. Έχοντας συλλέξει τα δεδομένα το επόμενο βήμα είναι ο σχεδιασμός του πίνακα της βάσης δεδομένων. Ο δάσκαλος παρουσιάζει στους μαθητές την οργάνωση του πίνακα σε στήλες και γραμμές. Με απλό τρόπο εξηγεί:

- την έννοια "πεδίο" (π.χ. συγκρούσεις, χρόνος, τόπος κ.λπ.)
- την έννοια "εγγραφή" (π.χ. κάθε μάχη-σύγκρουση αποτελεί μια εγγραφή στη βάση)
- το είδος των δεδομένων που εισάγεται σε κάθε πεδίο (αλφαριθμητικό, αριθμός, αληθές-ψευδές κλπ.)

Με τη βοήθεια των παραπάνω οι μαθητές προτείνουν τα πεδία που θα χρησιμοποιήσουν στο δικό τους πίνακα (ονομασία και είδος). Δηλαδή οι μαθητές πρέπει να συνδέσουν τις πληροφορίες που συνέλεξαν στην προηγούμενη φάση με τα πεδία που θα έχει ο πίνακας, ενώ επιπλέον μπορούν να λάβουν υπόψη τους το είδος των ερωτήσεων που θέλουν να διατυπώσουν στο σύνολο των δεδομένων κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας. Η τελική συμφωνία για τα πεδία γίνεται σε επίπεδο τάξης και οι μαθητές δημιουργούν τον πίνακα και εισάγουν τα δεδομένα.

Στη συνέχεια είναι απαραίτητο να γίνει εντοπισμός των λαθών πληκτρολόγησης που συνήθως ανακύπτουν σε βάσεις δεδομένων. Αυτό μπορεί να προκύψει από μία πρώτη επεξεργασία των δεδομένων όπου ο δάσκαλος μπορεί να ζητήσει από τους μαθητές να διατυπώσουν μία απλή ερώτηση (π.χ. Τόπος = Στερεά Ελλάδα) και να εξετάσουν αν όλα τα στοιχεία που απαντούν σε αυτή την ερώτηση εντάσσονται μέσα στο διάγραμμα Venn που φαίνεται στην ψηφίδα Σύνολο. Ο σκοπός είναι να ανακαλύψουν οι μαθητές ότι η λέξη Στερεά Ελλάδα, δεν είναι ίδια με τη λέξη

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ ούτε με τη λέξη Στ. Ελλάδα κ.ο.κ. και να διορθώσουν αντίστοιχα τη βάση τους.

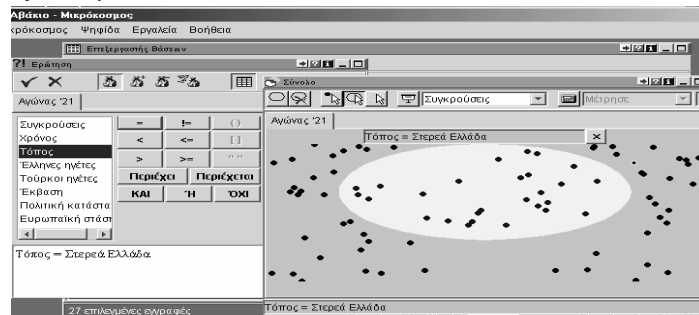
Ύστερα από την ολοκλήρωση της εισαγωγής των δεδομένων στη βάση, είναι απαραίτητη μια συζήτηση για την καλύτερη οργάνωση και ταξινόμηση των δεδομένων αυτών, ώστε να διευκολυνθεί η διατύπωση ερωτήσεων. Η οργάνωση των δεδομένων της βάσης επηρεάζει καθοριστικά τη διαδικασία διατύπωσης ερωτήσεων και συνεπώς την ανάλυση και επεξεργασία των δεδομένων. Ο δάσκαλος επομένως θα πρέπει να θέσει με παρεμβάσεις του τόσο σε επίπεδο ομάδας όσο και σε επίπεδο τάξης μερικές πρώτες πιθανές ερωτήσεις που θα ήθελαν να κάνουν στη βάση δεδομένων και μέσα από τη διαδικασία αυτή να αναδειχτεί το ζήτημα της περαιτέρω οργάνωσης των δεδομένων. Για παράδειγμα, στη βάση υπάρχει πεδίο για τον τόπο όπου έγιναν στρατιωτικές επιχειρήσεις. Είναι πιθανόν η ποικιλία των καταχωρισμένων στοιχείων να καθιστά εξαιρετικά δύσκολη την κατηγοριοποίησή τους (π.χ. για 10 εγγραφές να υπάρχουν 10 διαφορετικές επιλογές). Κρίνεται λοιπόν σκόπιμο να γίνει περαιτέρω επεξεργασία και ταξινόμηση των δεδομένων. Στο παράδειγμά μας η διαφοροποίηση είναι: Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησος, Μακεδονία, Θεσσαλία, Εύβοια, Ήπειρος, Μεσόγειος/Αιγαίο και Μεσόγειος/Ιόνιο.

Σημείωση: Επειδή η φάση αυτή είναι αρκετά χρονοβόρος (αναζήτηση και επιλογή στοιχείων από το διαδίκτυο, καθορισμός-ονομασία πεδίων, εισαγωγή δεδομένων στη βάση), προτείνεται να δοθεί στους μαθητές ο πίνακας της βάσης ημιτελής κατά την κρίση του διδάσκοντος. Στην περίπτωση αυτή οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν τις κενές εγγραφές στα υπάρχοντα πεδία, να προσθέσουν πεδία κλπ. Έτσι εξοικονομείται χρόνος χωρίς να αναιρείται η εμπλοκή των μαθητών, όπως περιγράφεται σε αυτή τη φάση, στις διάφορες λειτουργικότητες του λογισμικού.

- Φάση 3^η: Ανάλυση και επεξεργασία των δεδομένων για εξαγωγή συμπερασμάτων (2 ώρες)

Στην αρχή αυτής της φάσης ο δάσκαλος χρειάζεται να υπενθυμίσει και να εξηγήσει αναλυτικότερα στους μαθητές τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να επεξεργαστούν τα δεδομένα τους με τη χρήση των ψηφίδων Ερώτηση και Σύνολο.

Η αρχή μπορεί να γίνει με τη διατύπωση "απλών" ερωτήσεων π.χ. Ποιες/πόσες είναι οι συγκρούσεις που έγιναν κατά τη διάρκεια της Επανάστασης στη Στερεά Ελλάδα: Τόπος = Στερεά Ελλάδα.

Στη συνέχεια μπορούμε να περάσουμε στη διατύπωση "σύνθετων" ερωτήσεων π.χ. Ποιες/πόσες από τις συγκρούσεις που διεξήχθησαν στη Στερεά Ελλάδα κατά τη

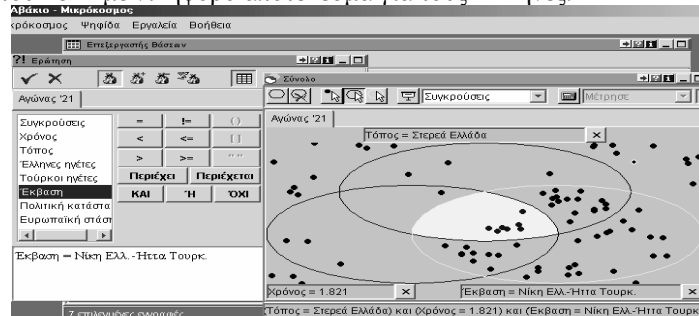
διάρκεια της Επανάστασης έγιναν το 1821 και είχαν νικηφόρο αποτέλεσμα για τους Έλληνες: Υπάρχουν δύο τρόποι για να πάρουμε αυτή την πληροφορία:

Τρόπος 1^{ος}: συνδυασμός 3 απλών ερωτήσεων

α' ερώτηση: Τόπος = Στερεά Ελλάδα. Στην ψηφίδα Σύνολο τοποθετούνται σε μία έλλειψη όλες οι συγκρούσεις που διεξήχθησαν στη Στερεά Ελλάδα κατά τη διάρκεια της Επανάστασης.

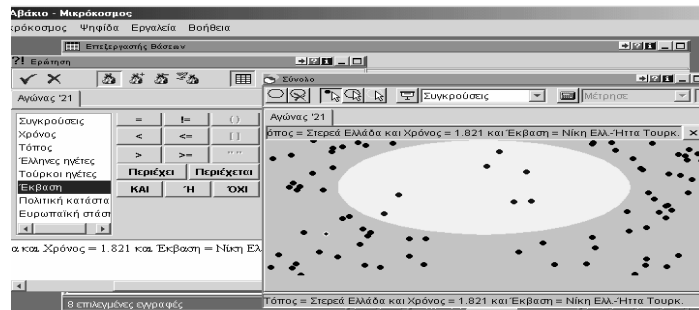
β' ερώτηση: Χρόνος = 1821 Στην ψηφίδα Σύνολο τοποθετούνται σε δεύτερη έλλειψη όλες οι συγκρούσεις που έγιναν το 1821 σε όλη την Ελλάδα. Στην τομή της πρώτης και δεύτερης έλλειψης βρίσκονται όλες οι συγκρούσεις που διεξήχθησαν στη Στερεά Ελλάδα κατά τη διάρκεια του 1821.

γ' ερώτηση: Έκβαση = Νίκη Ελλ – Ήττα Τουρκ. Στην ψηφίδα Σύνολο τοποθετούνται σε τρίτη έλλειψη όλες οι συγκρούσεις που διεξήχθησαν στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της Επανάστασης και είχαν ως αποτέλεσμα Νίκη Ελλήνων – Ήττα Τούρκων. Η απάντηση στην ερώτηση που διατυπώσαμε βρίσκεται στην τομή των τριών ελλείψεων, δηλαδή οι συγκρούσεις που διεξήχθησαν στη Στερεά Ελλάδα κατά τη διάρκεια του 1821 με νικηφόρο αποτέλεσμα για τους Έλληνες.

Τρόπος 2^{ος}: Διατύπωση μιας "σύνθετης" ερώτησης.

Τόπος = Στερεά Ελλάδα και Χρόνος = 1821 και Έκβαση = Νίκη Ελλ – Ήττα Τουρκ. Στην ψηφίδα Σύνολο τοποθετούνται σε μια έλλειψη όλα τα στοιχεία που δίνουν απάντηση στην ερώτησή μας.

Σκοπός αυτής της διαδικασίας είναι οι μαθητές να αναλύουν μία ερώτηση που τους ενδιαφέρει για την πληροφορία που τους παρέχει στα επιμέρους συστατικά της και να είναι σε θέση να τη διατυπώνουν με συμβολικό τρόπο ώστε να γίνεται κατανοητή από το λογισμικό. Ξεκινώντας δηλαδή από ένα γενικό ερώτημα π.χ. Σε

ποιες/πόσες από τις συγκρούσεις που έγιναν στη Στερεά Ελλάδα κατά τη διάρκεια του 1821 νίκησαν οι Έλληνες, να σκεφτούν τι είδους ερωτήσεις πρέπει να θέσουν ώστε με τα υπάρχοντα δεδομένα να το απαντήσουν. Επιπλέον επιβάλλεται η συσχέτιση των ιστορικών πληροφοριών π.χ. της έκβασης μιας σειράς συγκρούσεων με τη δράση ενός στρατιωτικού ηγέτη ή με την εσωτερική πολιτική κατάσταση ή με τη στάση των ευρωπαϊκών δυνάμεων, οπότε οι μαθητές, διερευνώντας ένα γεγονός από διαφορετικές πλευρές, προσδιορίζουν τους παράγοντες που καθορίζουν μια ιστορική εξέλιξη (πρβλ. το πρόβλημα που έχει δοθεί στους μαθητές). Τελικά οι μαθητές καθίστανται σταδιακά ικανοί να διατυπώνουν και να συνδυάζουν μεταξύ τους σύνθετες ερωτήσεις προκειμένου να καταλήξουν σε συμπεράσματα που απαντούν στο πρόβλημα που έχει τεθεί, π.χ.

Τόπος = Πελοπόννησος και Χρόνος = 1821 και Έκβαση = Ήττα Ελλ.-Νίκη Τουρκ

Τόπος = Πελοπόννησος και Χρόνος = 1825 και Έκβαση = Ήττα Ελλ.-Νίκη Τουρκ
Έλληνες ηγέτες Περιέχει Θ. Κολοκοτρώνης

όπου η έκβαση του επαναστατικού αγώνα (Ήττα Ελλήνων-Νίκη Τούρκων) σε δύο διαφορετικές χρονικές περιόδους (1821 και 1825) στον ίδιο τόπο (Πελοπόννησος) συσχετίζεται με τη δράση ενός στρατιωτικού ηγέτη, δράση που τελικά μπορεί να αποδειχτεί ότι καθορίζεται είτε από αδυναμία αντιμετώπισης ενός ισχυρού αντιπάλου είτε από λανθασμένη στρατιωτική τακτική είτε από παρεμβάσεις ισχυρών πολιτικών παραγόντων εσωτερικής ή εξωτερικής προέλευσης είτε από αλληλεπίδραση των παραπάνω κλπ.

- Φάση 4^η: Σύνθεση εργασίας (1 ώρα)

Στη φάση αυτή κάθε ομάδα μαθητών αναλαμβάνει να συνθέσει σε κείμενο τα στοιχεία που προέκυψαν από την επεξεργασία των δεδομένων της βάσης αξιοποιώντας για την τεκμηρίωση τα διαγράμματα Venn της ψηφίδας Σύνολο και περαιτέρω τη βιβλιογραφία. Στη σύνθεση της εργασίας οι μαθητές θα διευκολυνθούν εξαιρετικά από τις παρατηρήσεις που θα έχουν καταγραφεί στο Φύλλο Εργασίας (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ) κατά τη διάρκεια της διερεύνησης, όπως αυτή περιγράφηκε στη Φάση 3. Παρέχεται έτσι η δυνατότητα στους μαθητές να αρθρώσουν λόγο, να συνθέσουν κείμενο ιστορικό, που σημαίνει προαγωγή της γλωσσικής τους ικανότητας, γραπτής και προφορικής, στην ειδική γλώσσα της Ιστορίας, στο βαθμό φυσικά που αυτή είναι ειδική και μάλιστα κείμενο εμπλουτισμένο με άλλες αναπαραστάσεις (πίνακες, διαγράμματα)

Για τη σύνταξη της εργασίας θα χρησιμοποιηθεί το Word, ενώ για την παρουσίαση το Power Point.

- Φάση 5^η: Αξιολόγηση (2 ώρες)

Η παρουσίαση των εργασιών γίνεται από τον εκπρόσωπο κάθε ομάδας με αξιοποίηση του Power Point και ακολουθεί συζήτηση στο πλαίσιο της οποίας ο δάσκαλος καλεί τις ομάδες να εκφράσουν τις εντυπώσεις και τις απόψεις τους από το συγκεκριμένο τρόπο εργασίας με το λογισμικό "Γαξινόμουμε" (διαδικασίες που τους διευκόλυναν στην απόκτηση ή εδραίωση της ιστορικής γνώσης, δυσκολίες που αντιμετώπισαν κλπ.)

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

10 διδακτικές ώρες, όπως κατανέμονται στις επιμέρους Φάσεις

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

1. "ΤΑΞΙΝΟΜΟΥΜΕ"

Το συγκεκριμένο εργαλείο είναι ένα μέσο διαχείρισης πληροφορίας και δεδομένων που μπορεί να αξιοποιηθεί στην εκπαιδευτική διαδικασία. Με τη χρήση του οι μαθητές μπορούν να καταχωρίσουν, ταξινομήσουν, αναπαραστήσουν, αναλύσουν και παρουσιάσουν πληροφορίες και δεδομένα.

Το "ΤΑΞΙΝΟΜΟΥΜΕ" συνιστά ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον διερευνητικής μάθησης που προάγει την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών και ενισχύει το ενδιαφέρον τους για το εξεταζόμενο μάθημα. Πρόκειται για έναν εκπαιδευτικό "Μικρόκοσμο" που απαρτίζεται από αλληλο-συνεργαζόμενες "Ψηφίδες", προκατασκευασμένα δηλ. υπολογιστικά αντικείμενα, ειδικά σχεδιασμένα για εκπαιδευτική χρήση. Συγκεκριμένα, το "ΤΑΞΙΝΟΜΟΥΜΕ" συντίθεται από την ψηφίδα Επεξεργαστής Βάσεων, την ψηφίδα Ερώτηση και την ψηφίδα Σύνολο.

- Στην ψηφίδα Επεξεργαστής Βάσεων οι μαθητές οργανώνουν πίνακα στον οποίο καταχωρίζουν σε πεδία τα δεδομένα που συλλέγουν.
- Στην ψηφίδα Ερώτηση μπορούν να διατυπώσουν ερωτήσεις που αφορούν το σύνολο ή μέρος των δεδομένων.
- Στην ψηφίδα Σύνολο εμφανίζεται η απάντηση στη ερώτηση με τη μορφή διαγράμματος Venn. Έτσι οι μαθητές μπορούν να χειρίζονται δυναμικά τις πληροφορίες που περιέχει η βάση και να πειραματίζονται με σκοπό να καταλήξουν σε συμπεράσματα.

Τέλος, η χρήση του εργαλείου αναμένεται να βοηθήσει τους μαθητές στη διευθέτηση συγκεκριμένων μαθησιακών δυσκολιών. Ειδικότερα:

- Η αποσπασματικότητα της ιστορικής ύλης των σχολικών εγχειριδίων και κατά συνέπεια της γνώσης αποφεύγεται, καθώς η βάση παρέχει στους μαθητές μία συνεχή ιστορική εξέλιξη, στην οποία μπορούν να επέμβουν προσθέτοντας νέα στοιχεία που να διασαφηνίζουν τα ήδη υπάρχοντα ή θα αποβλέπουν σε βαθύτερη διερεύνηση του θέματος.
- Ο καθορισμός και η συμπλήρωση νέων πεδίων αλλά και η επιλογή των ομαδοποιήσεων από τους ίδιους τους μαθητές παρέχει τη δυνατότητα για τη διεξαγωγή συσχετισμών και κρίσεων επαγωγικών και παραγωγικών συμβάλλοντας έτσι στην ανάπτυξη της ιστορικής τους σκέψης.
- Για την ουσιαστική κατανόηση από μέρους των μαθητών του ιστορικού χρόνου, η ίδια η δομή της βάσης με τη μορφή πίνακα προσφέρεται ως "χρονολογικός άξονας" όπου τοποθετούνται τα γεγονότα και υπογραμμίζονται οι μεταξύ τους συνάφειες. Επιπλέον η δυνατότητα του εργαλείου για ομαδοποιήσεις πεδίων και συγκεκριμένα του πεδίου του χρόνου με άλλα, που περιλαμβάνουν συναρτώμενες με το χρόνο ενδείξεις του "γεωγραφικού, σημασιολογικού και ανθρώπινου χώρου" καθιστά το χρόνο ιστορικό, αφού μόνη της η χρονική διάσταση δεν αρκεί για να λειτουργήσει η ιστορική σκέψη.

2. MS INTERNET EXPLORER: Αξιοποιείται από τους μαθητές για τη συλλογή στοιχείων από το διαδίκτυο

3. MS WORD: Αξιοποιείται από τους μαθητές για τη σύνθεση της εργασίας τους

4. MS POWER POINT: Αξιοποιείται από τους μαθητές για την παρουσίαση της εργασίας τους

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΒ, Εκδοτική Αθηνών
2. Βουρνάς, Τ., *Ιστορία της Νεότερης Ελλάδας*, 4 τ., εκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα
3. Dakin, D., *Ο αγώνας των Ελλήνων για την ανεξαρτησία*, εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα 1989
4. Κόκκινος, Δ., *Η Ελληνική Επανάσταση*, 6 τ., Αθήναι 1967-9

ΕΠΕΚΤΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

Περιγράψτε μια μάχη της Επανάστασης ως ξένοι περιηγητές. Πλαισιώστε την αφήγησή σας με μαρτυρίες αγωνιστών,² απεικονίσεις των μαχών ή σχετικά σχεδιαγράμματα, εικόνες των πρωταγωνιστών ή άλλα εικαστικά έργα,³ αποσπάσματα από λογοτεχνικά κείμενα⁴ κλπ.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. ΥΠΕΠΘ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ, Τμήμα Β/θμιας Εκπαίδευσης, Οδηγίες για τη διδασκαλία των Φιλολογικών Μαθημάτων στο Γυμνάσιο, Σχολ. έτος 2002-2003
2. Κασμούλης, Ν., *Ενθυμήματα Στρατιωτικά της Επαναστάσεως των Ελλήνων, 1821-33*, 3 τ., εκδ. Ι. Βλαχογιάννη
Κολοκοτρώνη, Θ., *Διήγησις συμβάντων της Ελληνικής Φυλής (1770-1836)*, εκδ. Γ. Τερτσέτη
Μακρυγιάννης, Ι., *Απομνημονεύματα*, έκδ. Ι. Βλαχογιάννη
Φωτάκος, *Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής Επαναστάσεως*, 2 τ., εκδ. Στ. Ανδροπούλου
Βακαλόπουλος, Απ., *Επίλεκτες βασικές ιστορικές πηγές της Ελληνικής Επαναστάσεως (1813-1825)*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1990
3. www.fhw.gr/chronos/12/gr/index.html
4. Βαγιανός, Γ., *Η διδασκαλία της Ιστορίας μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα. Συμβολή στη διδακτική του μαθήματος*, εκδ. ΕΛΛΗΝ, Αθήνα 1995

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Makrakis V. Computers in Education, Studies in International and Comparative Education, Stockholm Institute of International Education, 1988
2. Ιωάννου, Θ., *Διδάσκοντας Ιστορία: Από τις θεωρίες μάθησης στη στοχοθετική στρατηγική*, εκδ. Ατραπός, Αθήνα
3. Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη, Γ., *Οι εκπαιδευτικές και κοινωνικές διαστάσεις της χρήσης των Νέων Τεχνολογιών στο σχολείο, Σύγχρονα Θέματα*, τευχ.46-47, σελ.77-93, 1991
4. Κωνητός, Χ., *Η Ευκαιρία που δεν Πρέπει να Χαθεί: Η Υπολογιστική Τεχνολογία ως Εργαλείο Έκφρασης και Διερεύνησης στη Γενική Παιδεία, "Προοπτικές για μια νέα πολιτική στην ελληνική εκπαίδευση"* επιμ. Α. Καζαμιάς, Μ. Κασσωτάκης, Σείριος σελ.396-416, Αθήνα 1995

5. Μαρκιανός, Σ., Σκοπός του μαθήματος της Ιστορίας, Σεμινάριο 3 ΠΕΦ, Αθήνα 1984
6. Μαυροσκούφης, Δ., Εμπειρίες και απόψεις μαθητών και φοιτητών σχετικές με το μάθημα της Ιστορίας, Παιδαγωγική και Εκπαίδευση, εκδ. αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1999

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Να καταγράψετε στον πίνακα τους παράγοντες (στρατιωτικούς, πολιτικούς/διπλωματικούς, άλλους) που καθόρισαν την εξέλιξη του Αγώνα του '21, όπως αυτοί προκύπτουν από τη διερεύνησή σας στο λογισμικό και στη βιβλιογραφία.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ		
ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΙ	ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ/ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΟΙ	ΑΛΛΟΙ